

СТАНОВИЩЕ

От: проф. д-р Николай Карев Карев

Химикотехнологичен и металургичен университет – София, катедра „Икономика и стопанско управление“

Професионално направление: 3.7 Администрация и управление, научна специалност: Организация и управление на производството (по отрасли)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по професионално направление 3.8. Икономика, *научна специалност* „Икономика и управление (индустрия)“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Сотир Марианов Иванов

Тема на дисертационния труд: „Оценка на ефективност и риск при инвестиране в космическите индустрии“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 793/21.03 2024 г. на Зам. Ректора по НИД на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Индустриален бизнес“ при Бизнес факултет* на УНСС по *научна специалност* „Икономика и управление (индустрия)“, професионално направление 3.8 Икономика, съгласно Заповед на заместник-ректора по НИД на УНСС № 1129/12.04 2018 г. Обучението е осъществено в *редовна* форма през периода 2018 г. – 2023 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за изготвяне на становището дисертационен труд е разработен върху 269 страници. Основното съдържание е изложено на 238 страници включващи увод, изложение и заключение. Останалите включват списък на фигурите, таблиците и формулите в дисертационния труд и библиография. Изложението е структурирано в три глави включващи теоретико-методическите аспекти при оценяване на

ефективността и риска на инвестициите в космическите индустрии, методика за оценка на ефективността и риска при инвестиране в космическите индустрии и практическо изследване на приложението на разработената методика за оценка на ефективността и риска при инвестиране в космическите индустрии

Като структура дисертационният труд отговаря на традиционните изискванията на разработка за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Отделните структурни части са взаимно обвързани и добре балансирани. Според мен добре би било в края на всяка глава да бъдат направените обобщения и изводи които да следват непосредствено от извършените анализи.

Дисертационният труд е посветен на проблем свързан с инвестициите в космическите индустрии. Анализът показва, че от една страна през последните години в тези индустрии се наблюдава непрекъснат растеж на инвестирания капитал, който е предимно частен. От друга страна наблюдаваните тенденции в развитието на космическия сектор изискват непрестанно усъвършенстване на методиките и методите за оценка на инвестициите в тях с цел получените стойности от анализите за необходимите инвестиции да бъдат най-близки до действителните. Търсенето и предлагането на решение за усъвършенстване на методиките за оценка на инвестициите и липсата на научни разработки към настоящия момент в България със сходен предмет на изследване, както и наблюдавания непрекъснат растеж на инвестирания капитал в разглежданите индустрии определят актуалността на дисертационния труд в научно и научно-приложно направление.

Коректно са формулирани предмета, обекта, изследователската теза и ограниченията на изследването, като предмета и обекта според мен могат да се формулират по-кратко. Ясно е дефинирана основната цел, която изисква да се разработи и симулативното да се апробира методика за оценка на ефективността и риска при инвестиране в космическите индустрии, която от една страна да е съобразена със спецификите на разглеждания високо-рисков сектор, а от друга да преодолее дефицитите и ограниченията на съществуващите към този момент методики. Самата методика има за цел да предложи унифицирано решение, което да улесни предприемачите и фирмите при осъществяването на идеи и проекти в областта на космическите индустрии и да спомогне още в идейна фаза за идентифицирането на потенциално неефективни инвестиционни решения. За изпълнението на целта са поставени и решени девет задачи, които дават добра представа за извършената работа от докторанта.

Списъкът на използваната литература съдържа 299 източника, свързани с темата на дисертацията. Преобладаващата част от тях 278 са на английски език, а останалите 21 на български език. Въз основа на извършения литературен обзор, където е извършен анализ на състоянието и проблемите в изследваната област, може да се направи извода, че докторанта е запознат с научните разработки и постиженията в областта която изследва.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В резултат на проведеното в дисертационния труд изследване са проучени и изследвани от теоретична гледна точка видовете инвестиции, инвестиционния процес и участниците в него, основните инвестиционни теории и методите за оценка на инвестициите и риска, като са установени техните предимства и недостатъци в теоретичен и приложен аспект. Проучени са и възможните начини и източници на финансиране в космическите индустрии. Установено е, че фондовете за рисков капитал се явяват като основен източник на частен капитал в космическия сектор.

Научно-приложен интерес представлява разработената от автора методика за оценка на ефективността и риска при инвестиране в космическите индустрии. Обобщено стъпките през които преминава процесът по разработване и оценяване на космическия проект могат да се представят в следната последователност - зараждане и генериране на инвестиционна идея, разработване на идеята, оценяване и анализиране на риска и реализация на проекта. Интерес представляват и изведените обобщения, за приложимостта на предложението от автора модел, в резултат на извършен сравнителен анализ между получените резултати от проведеният приложен експеримент с разработената от автора методика с получените резултати от използвана до сега методика за оценка ефективността и риска на инвестиции в космическите индустрии.

Предлаганата методика за провеждане на изследването в дисертационния труд спомага за планиране и разработване на отделните етапи за провеждането на емпиричното изследване. Тя преодолява откритите при анализа недостатъци в разглежданите методики и доразвива техните предимства, което се потвърждава от извършения сравнителен анализ между разработената методика спрямо приетата за сравнение.

Използваните подходи и методи са подходящи за провеждане на изследването. Те спомагат за постигането на целта и решаването на поставените задачи в дисертационния труд. Използван е системния и сравнителния подходи. Приложението на посочените подходи е

извършено в съчетание с използването на графични и таблични методи, методите на анализ и синтез, сравнителният метод. Сравнителен анализ е използван за идентифициране на предимствата, недостатъците и ограниченията на съществуващи методики за оценка на инвестициите в космическите индустрии и за достигането до изводи относно качествата на разработената методика спрямо тези на разглежданата методика. Изчисленията са извършени с помощта на метода Монте Карло, като е използван софтуера RiskAMP (n.d.), който е базиран на Microsoft Excel, но е специализиран в оценяването на риска с добавени функции за неговото изчисление.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Запознаването ми с дисертационния труд позволява да се прецени, че посочените в автореферата научни и научно-приложни приноси съответстват на съдържанието и резултатите на научното изследване. В резултат на изследването кандидатът за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ е обобщил шест приноса. Приемам, че първите три от тях могат да се класифицират като научни, а останалите три като научно-приложни. По своя характер посочените приноси могат да бъдат определени като обогатяване и конкретизиране на съществуващите научни знания и приложение на нови методи за решаване на конкретен проблем с формулирани изводи и препоръки за практиката.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По темата на дисертацията са представени шест публикации. В съавторство са една студия и три доклада от конференции. Като самостоятелни публикации са представени два доклада от конференции. Четири от изброените публикации са на английски език. Посочените публикации отразяват основни части от съдържанието на дисертационния труд и постигнатите резултати по време на неговото разработване.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е с общ обем от 64 страници и отговаря на съдържанието на дисертационния труд. В него е направена обща характеристика на дисертационния труд и е описана неговата структура. Представено е кратко изложение на дисертацията по глави. Приложена е справка за приносите в дисертационния труд, използваната литература в автореферата, както и списък с научните публикации на автора и декларация за оригиналност. Общата ми оценка за автореферата е, че той представя коректно и с необходимата пълнота основните моменти от дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени критични бележки към дисертационния труд. Той се отличава с последователност при изследване на разглеждания проблем. Мога да отбележа, че част от фигурите и таблиците от дисертационния труд не са цитирани в текста на дисертацията, което до известна степен затруднява четимостта му. Според мен работата би спечелила ако за таблиците с по малко съдържание на информация, като таблици №№ 5, 15 и други, е била потърсена възможност да бъдат вместени на един лист. Това са препоръки които авторът би могъл да вземе в предвид при бъдещата си работа

8. Заключение

Дисертационния труд и неговите приноси показват, че докторанта притежава теоретични знания по специалността и способности да провежда самостоятелни научни изследвания. Считаю, че той отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото прилагане. Това ми позволява да дам **положителна оценка** на дисертационния труд и с убеденост да **препоръчам на членовете на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор”** на Сотир Марианов Иванов по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление” (индустрия).

18. 04. 2024 г.

София

Подпис: .....

/проф. д-р Николай Карев/